IL-QNIEPEN TA' SAN ĠORĠ - ĦAL QORMI

Wieħed mill-kampnari tal-Knisja Parrokkjali ta' San Ġorġ fejn jinsabu l-qniepen imsemmija.

Qagħda Ġeografika tar-raħal

Il-belt Pinto, Ħal Qormi qed insejjħila RAĦAL għaliex? Għaliex bil-kelma 'RAĦAL' fl-imgħoddi kienu jifhmu 'POST TA' WAQFA', u min imur minn post għall-ieħor kienu jgħidu li 'JRAĦĦAL', għalkemm illum bil-kelma 'RAĦĦAL', nifhmu dak li joħroġ xi merħla nagħaġ u mogħoż sabiex jiragħhom, jiġifieri jeħodhom minn post għall-ieħor.

Ħal Qormi minħabba l-qagħda ġeografika tiegħu bejn Sant'Jiermu u l-Imdina, bejn S. Anġlu, l-Birgu, l-Marsa u l-Imdina sa mill-ibgħad żmenijiet kellu importanza kbira. Billi kien l-ewwel **Ħal**, li wieħed jilħaq meta jraħħal, mill-inħawi ta' fejn hija l-Belt Valletta llum u l-Port il-Kbir, għall-belt l-antika ta' l-Malta, dak li jkun ried jgħaddi minn Ħal Qormi, għax 'S. Giuseppe' il-Ħamrun kien għadu ma jeżistix. Hekk ukoll jekk wieħed kien jitla' minn S. Anġlu, il-Birgu, it-Triq Marsa, Qormi, Żebbuġ, Siġġiewi kienet l-arterja prinċipali. Fl-imgħoddi bħal-lum, Ħal Qormi kien mimli ħajja kemm ċivili, militari kif ukoll reliġjuża.

S. Ġorġ Patrun ta' Malta u tal-Kavallerija

Ħal Qormi kien il-'Maħżen il-Kbir', kien l-istazzjon fejn kienu jgħixu l-burdnara tax-Xatt, fejn kienu jgħixu l-għassiesa ta' Sant'Jiermu, kien il-'Forn' (per eċċellenza) għax-xwieni. Ħal Qormi nibet u kiber fit-triq ewlenija u l-iqsar triq bejn Sant'Anġlu, il-Birgu u l-Imdina, li matulha kienu jterrqu tad-Dejma u tal-Kavallerija. Mhux ta' b'xejn li sal-lum il-Qriema jħobbu ż-żwiemel, mhux ta' b'xejn li l-Qriema huma magħrufa għall-ħobż.

Għalhekk ma huwiex għalxejn, u mhux b'kumbinazzjoni li l-Knisja Ewlenija ta' Ħal Qormi, sa mill-ibgħad żmenijiet, forsi sa minn ftit żmien wara Kostantinu l-Kbir, kienet u għadha taħt il-ħarsien tal-Patrun tal-Kavallerija, San Ġorġ, wieħed mill-patruni ta' dawn il-gżejjer, li kif rajna fil-kitba tagħna tas-sena l-oħra nbnewlu tant knejjes, fuq l-għoljiet, Wardijiet, fix-xtut u fil-witat.

Qniepen tan-Nafra

Nistgħu ngħidu li fl-imgħoddi, u qed ngħidu għal qabel il-Miġja tal-Kavallieri, il-qanpiena jew qniepen li seta' kellha din il-knisja minn żmien għal żmien, kienu l-qniepen, li jsejjħu in-nies biex iqumu, għat-talb u għax-xogħol, kienu l-qniepen li jħabbru għall-fatra f'nofsinhar u biex jinġabru fl-għaxija ma' l-'Ave Maria'.

Kienu l-qniepen li jdoqqu n-nafra f'każ ta' ħbit mill-għadu, sabiex in-nies tiegħu kenn fl-Imdina, u l-irġiel jaqbdu l-armi u l-bhejjem tagħhom, min għal Birgu u Sant'Anġlu, min għal Sant'Jiermu u min għall-Imdina. Kienu l-istess qniepen li kienu jsejjħu wkoll

għall-għanijiet ċivili, fin-nuqqas ta' arloġġi. Kienu jdoqqu l-Paternoster, tat-Tmienja, Nofsinhar, l-Ave Maria, ta' l-Imwiet u 'siegħa Lejl' biex in-nies tinġabar f'darha.

X'ġara mill-qniepen il-qodma?

Ma nafux x'ġara mill-qniepen li seta' kellha l-knisja ta' San Ġorġ fis-seklu XV u XVI, aħseb u ara x'ġara minn xi qniepen li seta' kellha qabel. Imma miż–żjara Pastorali ta' l-1634, nafu li l-knisja kellha kampnar wieħed u fih kien hemm żewġt iqniepen, waħda ta' ħames qnatar u l-oħra ta' qantar. Fl-1679 il-knisja kellha żewġ kampnari, f'dak tax-xellug kien hemm tliet qniepen, l-akbar waħda ta' 8 qnatar, il-fustanija ħamsa u ż-żgħira ta' qantarejn. Fil-kampnar l-ieħor fl-1679 kien diġà hemm l-arloġġ biż-żewġt iqniepen tiegħu, b'kollox ħamsa. Ma għandna l-ebda tagħrif dawn dawn il-ħames qniepen, għajr li dik imsemmija fl-1734, iż–żgħira u li kien fiha qantar, kienet waħda minn ta' l-arloġġ.

Fit-2 ta' Settembru 1752 waslet f'Ħal Qormi 'La Campana die Mortuori', li kienet tiżen ħames qwintali, minflok dik ta' ħames qnatar ukoll li kienet inkisret f'Novembru 1751 (Reg. Magħmudijiet għas-sena 1751). Fi Frar 1682 il-Kappillan D. Gejt Palma, kien għamel supplika sabiex jibda jindaqq 'IL-ĦABAR' (id-daqq tal-Mewt).

Qniepen tas-Seklu XIX

Illum fil-Knisja ta' San Ġorġ insibu sitt qniepen. F'ta' l-Arloġġ tal-ħin hemm żewġ qniepen, dik li ddoqq il-kwarti li saret mill-Għawdxi Salvu Cauchi li kien joqgħod Bormla, u saret fl-1850 filwaqt dik tas-sigħat saret min ibnu Ġulju fl-1872. Iż-żewġ qniepen saru qabel ma sar l-Arloġġ fl-1878 minn Kielanġ Sapian ta' l-Imqabba li kien joqgħod Ħal Luqa. L-arloġġ kien sewa £45 tad-Deheb. L-arloġġ l-ieħor jimmarka x-xhur u l-jiem tax-xahar. Mal-ġenb tal-kampnar dak il-ġenb li jħares lejn l-iskola f'Ħal Qormi hemm ukoll arloġġ tax-xemx.

Fil-kampnar l-ieħor hemm erba' qniepen, waħda magħrufa bħala l-Antika, u kienet saret fl-1736 fi żmien l-isqof Alpheran De Bussan u li fuqha hemm l-arma tiegħu. Dik il-ħabta kienu qed jagħmlu ħafna qniepen fil-funderija ta' l-Ordni (fejn huwa llum il-Ministeru tas-Social Servicess), l-aħwa Aloisio u Mosè Buscet. Il-qanpiena ta' wara hija magħrufa bħala 'ta' l-Agonija' u kienet saret f'Firenze fl-1845. Hija dik li tħares lejn l-iskola. Għalkemm saret barra minn Malta u għalkemm saret fl-1845, l-iskrizzjoni ta' fuqha hija bil-Malti. Tinqara hekk: "Nhar Ġorġ imqaddes ħabbar bil-ferħ ta' Ħal Qormi kollu, wassal lil Malta kollha, iftaħ leħnek INĦASS imbierek'. Hekk fuqha wkoll in riliev is-sena li fiha saret u l-isem tal-prokuratur li fi żmienu saret D. Lwiġi Casha.

Qanpiena oħra jgħidula 'Il-mewt', kienet saret fl-1862 minn Naduri Salvu Cauchi. Hija dik li tħares lejn il-koppla u lejn 'il-Bonċ'. Fiha ix-xbieha ta' San Ġorġ, isem il-brunzar u d-data 2 ta' Mejju 1862. Jgħidulha 'il-mewt', għaliex biha titħabbar il-mewt. Mill-għadd ta' tokki, wieħed jista' jagħraf li min ħalliena kienx raġel jew mara inkella saċerdot.

Il-qanpiena l-kbira li tiżen 28 qantar kienet swiet £400 tad-deheb. Kienet saret fl-1878 minn Ġulju Cauchi, iben Salvu fil-fonderija ta' Għajn Dwieli, fuq ir-riħ tat-tarzna. Damu sentejn jiġbru għaliha. Dwar din il-qanpiena jingħad li kienet saret għall-Knisja ta' S. Publju l-Furjana, imma meta tlestiet ma qablitx mat-ton tal-qniepen l-oħra u għalhekk il-Furjaniżi ma riduhiex, u xtrawha ta' Ħal Qormi.

Teftif Folkloristiku

Tismagħhom jgħidulek "Ta' Ħal Qormi sa nofs inhar irġiel", għidut li nibet minn xi ħaġa. Hemm min jgħid li għax iħobbu xi ftit dik il-qatra tal-għenba. Hemm min jgħid li l-għidut huwa marbut ma' l-arloġġ tax-xemx, li minħabba d-dell ma jibqax jimmarka tajjeb wara li jdoqq nofs inhar. Min jaf għaliex?

Għidut ieħor huwa dwar is-Salib tal-Kleru. Dan is-salib taħt il-boċċa kellu għadd ta' qniepen żgħar bħal ta' Tintinnablu, u għalhekk meta kienu jimmarċjaw bih, biċ-ċaqlieq il-qniepen kienu jdoqqu. Meta dan is-salib kien jinħareġ għall-purċissjoni ta' San Girgor, u nies kienu jisimgħu dawn il-qniepen żgħar kienu jgħidu: "Ara ġejja l-merħla", speċjalment dawk tal-Gudja u li magħhom il-Qriema kienu ta' spiss jitlewwmu dwar il-preċedenza f'din il-purċissjoni, tant li f'din il-purċissjoni sena iva u sena le kienu jieħdu l-preċedenza sena kull wieħed. L-istess kien jiġri bejn l-Imqabba u Ħal Safi, bejn Ħal Tarxien u Ħal Kirkop, iż–Żurrieq u s-Siggiewi, in-Naxxar u Birkirkara.

Għidut ieħor dwar il-qniepen ta' Ħal Qormi hu dak li jgħidu li meta ġew il-Franċiżi fl-1798 il-qniepen inħbew flimkien ma' xi teżori oħra tal-Knisja, imma billi dawk li ħbewhom mietu matul l-imblokk, sal-lum il-qniepen u t-teżori għad ma nstabux. Tradizzjonijiet simili niltaqgħu magħhom fiż-Żebbuġ t'Għawdex, f'Bir Miftuħ f'Malta, imma dan il-ħabi ta' l-aħħar żewġt irħula kien minħabba t-Torok.

Però "il-Qanpiena ma ddoqqx għalxejn", xi ħaġa ġara għaliex mill-ħames qniepen esiżistenti qabel ma ġew il-Franċiżi, baqa' biss waħda dik li jgħidula l-Antika. X'ġara mill-erba' l-oħra? Tgħid iddewwbu għall-broħż fl-1845 u fl-1850 u fl-1872, jew inħbew tassew? Imma terġa' u tgħid, matul dawk is-sentejn, dawk kollha li għenu biex inħbew il-qniepen mietu kollha? Fis-Sunday Times of Malta tat-30 ta' Marzu 1958 kien deher artiklu dwar is-suġġett.

Knejjes ta' Ħal Qormi

F'Ħal Qormi mit-22 Knisja tal-1575, illum baqa' biss 9. Insibu dik ta' San Bastjan, il-qadima, illum knisja Parrokkjali li għandha tliet qniepen. Hemm il-Knisja ta' San Franġisk li għandha żewġt qniepen, dik ta' S. Katerina b'qanpiena waħda. Fil-knisja ta' San Pietru hemm waħda li saret fl-1836. Fil-Knisja ta' Santa Marija ta' Qrejqċa insibu żewġt iqniepen u dik tal-Vitorja għandha tliet qniepen. Imbagħad hemm il-knejjes tal-Lunzjata, Santa Marija tal-Blat u Santa Marija tal-Ħlas, li lkoll għandhom jew kellhom xi qanpiena. Tkun ħaġa xierqa, li xi ħadd minn Ħal Qormi jieħu impenn u jagħmel studju ieħor dwar il-qniepen ta' San Bastjan, u l-qniepen tal-knejjes l-oħra li semmejna, u jara li x-xogħol tiegħu jiġi stampat f'xi Programm ta' xi festa Qormija.

John Bezzina

MADAME MARIE BEAUTY SALON

For: Facials, Waxing, Slimming Treatment, Body Message.

Special Treatments for:- Anti-Wrinkles, Cellulite, Stretch Marks, Pigmentation, Acne, Breast and Body Firming, Electrolysis.

363, Main Street, Qormi

Tel. 495103

Godwin's

CAR HIRE

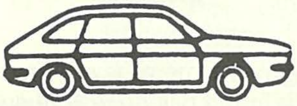

DIRECTOR GODWIN MIFSUD

TEL.332256-340861

317806-341322

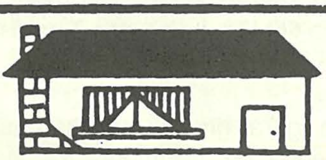

I ALSO DO BUSINESS IN PROPERTIES